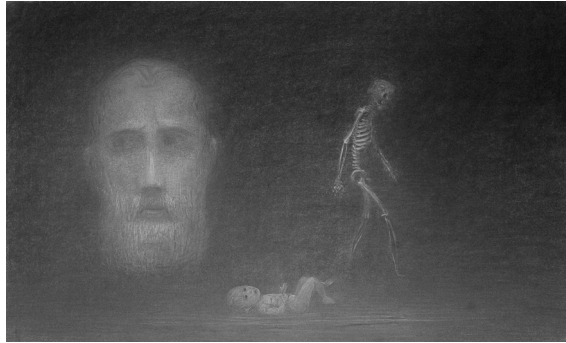

'Alles is door het lot bepaald.

Als een diefachtige slaaf, die ik daarvoor sla, zich op mijn leer beroept, zeggende dat het lot bepaald had dat hij zou stelen, dan voeg ik er nu bij: 'en geranseld te worden'.

Zeno 336 v.Chr. - 264 v.Chr. Stichter van de Stoa in het centrum van Athene

Claar Griffioen

Luchtpost voor de professor

De dood houdt geen belofte in. Ik weet dat verwachtingen stoppen wanneer het einde is gekomen. Maar had ik verwachtingen toen mijn leven begon? Was ik niet net zo onwetend toen mijn leven begon als nu op het moment van mijn dood?

De dood moet wel net zo iets zijn als het begin. De dood is net zo iets als het begin.

Langzaam kwam ik overeind en ging, uitgeput door koortsige waanbeelden, op de rand van mijn bed zitten. De duizeling in mijn hoofd trok zich geleidelijk terug en ik staarde naar mezelf in de grote spiegel tegenover mijn bed. Mijn borsten lagen als rolkussens bovenop mijn bolle buik. Benauwd had ik het. Ik probeerde mijn gezichtsspieren te ontspannen en liet mijn kaak hangen. Pijn in mijn mond, pijn in mijn lijf. De hitte was onverdraaglijk tussen de lakens. Lakens zouden toch glad en koel zijn? Ik trok het smoezelige katoen van mijn schoot en keek net zo lang in de spiegel totdat ik werd ingesloten door een sponzig gevoel van vervreemding. Het spiegelbeeld toonde een sculptuur met wat amorfe uitsteeksels. Voorzichtig probeerde ik op te staan. Probeerde, steeds weer.

Dan stakte mijn adem en ik werd licht in mijn hoofd. Even later lag ik op de grond met mijn neus in de stoffige berber. Er moest eens goed gezogen worden, al die haren en kruimels.

Plotseling werd ik me gewaar dat de pijn zich langzaam terugtrok. Geen pijn meer? Ik voelde verbazing en even later voelde ik eigenlijk niets meer. Geen angst, geen koortsige hitte. De dorst werd uit mijn lichaam getrokken terwijl de geur van nat hout me steeds sterker omgaf.

Uit het dagboek van de professor

Malaucène, woensdag 26 juli.

Een kilometer verwijderd van de top van de Mont Ventoux kijk ik uit over de wazige glooiingen van de met groen beklede bergen ver beneden me. Het raakt me alsof ik al die schoonheid voor het eerst zie. Misschien komt het door mijn intense aanvaring met deze berg die zich zo moeilijk laat bedwingen.

Ik bevind me bij het monument van Tom Simpson die jaren geleden op een uitzonderlijk hete dag tijdens de ronde van Frankrijk van zijn fiets viel. Even daarna had de dood hem in zijn kraag gevat.

Ja, wat wil je, amfetaminen, de hitte en het fanatisme waardoor hij al menig keer als winnaar uit de strijd was gekomen.

Net als Simpson begon ook ik vanaf Bédoin de tocht omhoog. Verblind door zweet en aangejaagd door adrenaline trok ik mezelf naar boven. De aankomst was een persoonlijke overwinning maar markeerde tegelijk een leegte die ik niet zo goed begreep. Plotseling voelde ik me eenzaam te midden van mijn juichende familie. Ze hadden op de weg al klaargestaan om de laatste paar meters met me mee omhoog te rennen. Op de plaats van bestemming aangekomen, werd ik opgetild tot ik scheef en ongemakkelijk op de schouders van mijn zoons zat. Joelend vuurden ze elkaar aan, tot ze me dronken van vreugde vergaten en aan het bier begonnen. Ik moest nog naar beneden.

Tijdens de afdaling met die mooie soepele kuipbochten, verhuisde het bijtende zuur van mijn benen naar mijn armen. Mijn handen verkrampten om de remgrepen. Een stop bij het monument van Simpson werd noodzakelijk. Duizelig kwam ik tot stilstand en moest even de tijd nemen om tot mezelf te komen.

Nu sta ik op de plek waar zoveel andere amateurs ook een stop maakten. Ik staar in de verte en geniet nog even van het uitzicht. Dan keer ik terug naar de gedenksteen van Simpson. Wat een kleurige devotie hier voor de onfortuinlijke renner, maar het heeft ook iets van de belt. Ik zie afgedankte binnenbanden, fietswielen, bidons en wielrennersplunje, er ligt zelfs een mobiele telefoon.

In de verte bewegen kleurige stipjes zich schijnbaar moeiteloos over de vaal uitgebeten flank van de reus. Ik voel me nog steeds uitgeput en trillerig. Wie heeft bij het passeren van het monument niet even gedacht het net als Simpson af te leggen tegen dit door hitte geteisterde meedogenloze maanlandschap? Wat kan een lichaam aan? Het moment van vallen kun je je nooit precies herinneren, het gaat te snel. En het moment van doodgaan? Was Simpson zich bewust van zijn naderende einde?

Morgen naar huis, maandag weer aan het werk.

Aan dokter D.

Ik kan niet zo goed bepalen hoe het is. Wanneer de dood me nog niet definitief in zijn greep heeft, zou ik mijn bestaan nog vast willen houden. Maar de beweging is verdwenen. Ben ik nog wel aanwezig? Zolang ik mijn gedachten kan volgen, moet ik er nog wel zijn. Of zijn het mijn herinneringen die wanhopig om zich heen slaan als teken van leven? *In spin, de bocht gaat in. Uit spuit, de bocht gaat uit.* Een uitgedoofde ster die zich nog fonkelend manifesteert aan het firmament? Zoveel vragen. Maar het is ook een vreemde sensatie, het leven te bezien vanuit een nieuwe dimensie. De perspectieven verschillen nogal. Voor u is dat anders professor, want u rekent nog met tijd en plaats.

Mag ik nog een keer met u spreken? Nog eens doornemen hoe het allemaal zo heeft kunnen gebeuren? Zou ik u mogen uitnodigen voor een wandeling? Want eerlijk gezegd vind ik het altijd zo benauwd in het ziekenhuis. Kan ik met u afspreken in het park vlak bij het ziekenhuis?

Uw patiënt Eline R.

Gedachten en notities van de professor, maandag 31 juli

Ik maak een stevige wandeling door het park. Het waait, een harde koude wind. De eerste werkdag na de vakantie is het altijd weer wennen aan de hectiek. Ik moest echt een kwartiertje weg van het ziekenhuis, even een beetje lucht.

Vandaag kreeg ik het bericht dat mijn patiënte Eline R. vorige week een hartinfarct heeft gehad. Dit lag niet in de lijn der verwachtingen, ik wil weten wat er precies is gebeurd. Sofie zal straks de gegevens bij elkaar zoeken.

Ik zet me schrap tegen de gure wind en adem een paar keer diep in en uit terwijl ik het grindpad neem dat langs de vijver loopt. De eenden zitten ineengedoken bij elkaar op de kant. Alsof ik in competitie ben met de voortjakterende wolken, zet ik nog een tandje bij. Maar plotseling stop ik en draai me om. Ik stap over het lage hekje en loop in de richting van het water. De eenden komen me snaterend tegemoet, een vergissing, ik loop niet met brood op zak. Met handgeklap en dreigend gestamp jaag ik ze uiteen en loop naar de plas. In de modderige, kale grasstrook aan de waterkant zie ik scherp afgetekende afdrukken van voetstappen. Iemand was me hier zo-even voor. Ik kijk om me heen maar er is geen mens te bekennen. Wat blijft er over van iemand nadat hij langs is geweest? Een zweem van aanwezigheid, een kleine ingreep in tijd en plaats, nog net voelbaar. Iemand heeft hier heen en weer gedrenteld. In gedachten herhaal ik de beweging, die geen begin en geen einde lijkt te kennen. Wiens spoor laat zich door mij lezen?

Geachte dokter D.

Het is dus gelukt! U reageert op mijn brief hoewel het onmogelijk is dat u hem heeft ontvangen. Ik schrijf u alleen maar in gedachte en zie zwarte duidelijke letters op wit papier. Wanneer ik klaar ben, verslapt mijn concentratie en meer weet ik er ook niet van. Misschien heeft het te maken met die wonderbaarlijke dimensies die ik niet met u kan delen.

Het zal drie maanden geleden zijn geweest dat ik bij u op de polikliniek was om de uitslagen te bespreken van de inspanningstest en het holteronderzoek.

De loopband voelde die laatste keer aan als hardlopen door een zuigend moeras, dus het was geen pretje. Maar ik was toch blij met de pijn in mijn borst die, samen met het onregelmatige snelle geklop in mijn keel, vlammend opkwam. Eindelijk waren ook deze klachten op het ECG gevangen.

'Het blijft een ongevaarlijke ritmestoornis', begon u geruststellend. 'En wat die druk op de borst betreft: dat zijn je protesterende spieren, je bent veel te zwaar maar dat bespreken we al eerder. Probeer echt af te vallen, je hebt nu nog het voordeel van de jeugd!'

Blijkbaar zag u de twijfel op mijn gezicht: druk op de borst? Het was een stekende pijn! En afvallen? Terwijl u me de hand schudde, sprak u me lachend toe: 'Je kunt wel honderd jaar worden, Eline. Maar je kunt straks ook onder een bus lopen. Je weet maar nooit wat het lot voor jou in petto heeft ...'

Eline R.

Vervolg gedachten en notities van de professor, maandag 31 juli

Wanneer zag ik Eline R. voor het laatst? Meer dan drie maanden geleden is het niet geweest. Het ECG toonde toen een supraventriculaire aritmie, maar die leek niet ernstig en zeker niet potentieel fataal. Ook leed patiënte aan ernstige obesitas. Ze was ogenschijnlijk in goede conditie en nog betrekkelijk jong. Heb er toen nogmaals op aangedrongen om nu echt iets te gaan doen aan het overgewicht en haar naar de diëtiste verwezen. De aritmie kan in deze vorm niet de oorzaak zijn geweest van het infarct. Welke andere factoren kunnen het beloop zo'n onverwachte wending hebben gegeven? Ik lees de laboratoriumuitslagen van patiënte op mijn beeldscherm. Deze hebben duidelijk niets te maken met haar normale conditie waarbij er behalve de aritmie geen afwijkingen werden gezien.

Er ligt een notitie van Sofie op mijn bureau dat de familie contact zoekt. De huisarts werd al ingeschakeld, maar die geeft aan dat hij onvoldoende is geïnformeerd. Dat kan wel kloppen, want er

is wat mij betreft wat achterstand in de berichtgeving. Ik zag dat patiënte eerder gezien werd door collega's van inwendige ziekten, maar dit is slechts voor een deel terug te vinden in het dossier. Het zou gaan om een doorgemaakte toxoplasmose besmetting van enkele jaren geleden. Mogelijk zijn oude gegevens nog niet gedigitaliseerd of onder een ander patiëntnummer opgeslagen. Zal Sofie vragen om alle oude gegevens op te zoeken zodat we er een geheel van kunnen maken. Misschien geeft dat meer zicht op mogelijke complicerende factoren die tot het infarct hebben geleid.

Beste dokter D.

Obesitas, op zich al een woord dat vol in de mond ligt en wat heb ik een hekel aan die term. Dat komt vooral omdat het onmiddellijk een veroordelend proces op gang brengt. Andere aandoeningen ontkomen daar aan.

Ik was pas bij de tandarts. Geen gaatjes maar wel weer die behandeling voor mijn chronische tandvleesontsteking. Een pijnlijk bloedbad alweer. Ja, ik weet het, ik neem het niet zo nauw met poetsen en flossen. Liever een appel, want gemak dient de mens. Een mondontsteking overkomt je. Dat zou gewoon pech zijn. Maar vetzucht laat geen ruimte voor nuances. Je wordt er een slecht mens van, een verliezer, iemand die voortdurend de makkelijkste weg neemt en verkeerde keuzes maakt. Met een slank postuur zou ik op die manier geredeneerd dus juist een goed mens zijn.

Wie zegt dat dikke mensen eten omdat ze er troost uit putten, zegt dit om zichzelf beter te voelen. Dikke mensen worden als kind gevangen genomen in een huisje dat gemaakt is van brood, met een dak van koek en ramen van witte suiker. Wanneer ze groot zijn, worden ze met duivels genoeg verorberd door aasgieren.

'Je zult het toch eens serieus moeten nemen', zei u de laatste keer. 'Ik geef je een verwijsbriefje voor de diëtiste.'

De diëtiste! Vol afschuw vluchtte ik het ziekenhuis uit. Was ik niet gewoon voorbestemd om dik te zijn? Het moest mijn lot wel zijn want ik kon me niet herinneren dat ik ooit niet dik was. U vond dat ik tamelijk gezond was en aan die hartritmestoornissen moest ik maar niet te zwaar tillen.

Maanden daarna begon het langzaam tot me door te dringen dat het niet helemaal klopte met mijn lotsbestemming. Wat stond me eigenlijk in de weg om hem een optater te geven? *Gebruik je mogelijkheden, Eline!* Maar eerlijk is eerlijk, ik hield de boel zelf op, ik wist het. Aartslui was ik, te vadsig om logisch na te willen denken. Ik besloot dat ik die sloomheid misschien wel kon ombuigen, dat ik die toch minstens in mijn macht moest zien te krijgen.

Behalve mijn gewicht, plakte ik ook mijn streefgewicht in code op de deur van de koelkast en ik beloofde mezelf de volgende dag te beginnen, echt te beginnen.

Weken later piekerde ik me suf van wie dat telefoonnummer toch kon zijn ...

Eline R.

Vervolg gedachten en notities van de professor, maandag 31 juli

Ik lees de notities van de zaalarts in de status van Eline R.

21-jarige vrouw, opgenomen met acute klachten. Op de ochtend voor de opname werd mevrouw thuis gevonden met sterk verminderd bewustzijn. Bij aankomst had patiënte een lichaamstemperatuur van 40°C. De bloeddruk was 100/80 mm Hg. De pols was eequaal en regulair met een frequentie van 150/min. De huid toonde bloedingen, variërend van petechiën tot kleine hematomen. De telefonische uitslag van een huidstans kwam snel: Gramnegatieve diplokokken passend bij meningokokken.

Via het infuus werd een behandeling gestart met penicilline, amoxicilline en hydrocortison.

Het vrijuit zoeken naar verklaringen voor een gebeurtenis mag niet gebeuren in een afgebakend gebied. Want dat zou inhouden dat je bij voorbaat aanneemt waar de oplossing gelokaliseerd kan worden. Intussen voegt de tijd ongelimiteerd wanorde en onrust toe. Meestal vind ik, vreemd genoeg, juist daarin de ideeën die naar antwoorden leiden.

De dood is een schoft las ik van de week in een krant over een Belgische wielrenner die plotseling op 30-jarige leeftijd overleed. Gewoon rustig op zijn hotelkamer. Waaraan is vooralsnog een raadsel. Misschien zijn we niet voorbestemd om iets te doorgronden dat in de kern ons bevattingvermogen te boven gaat. Die wisselwerking tussen het aardse bestaan en het universum? Die donkere energie van waaruit alles zich zou verklaren? Ik ben te gulzig voel ik. Wat een kwelling voor de wetenschappelijke geest.

Aan de professor

Mijn lijf doet niet meer mee; de gecapitonneerde zware jas die me mijn gestalte gaf, is uitgetrokken. Je zou denken dat ik nu licht als een veertje kan gaan en staan waar ik maar wil, maar zo is het niet. Ik ben zonder gewicht, maar toch zwaar. Het is de herinnering, dus ben ik zwaar zolang de herinnering standhoudt.

Ik wist wel dat ik niet lang zou leven. Het was me van jongs af ingeprent. Ik bezorgde als baby mijn moeder een trauma, door tot twee keer toe bijna het leven te laten. Ze is er nooit los van gekomen. In haar ogen bleef ik een zwak poppetje. 'Dat je nog leeft is een wonder', verzuchtte ze te pas en te onpas.

Ik werd te vroeg geboren, met zeven maanden. Vijf minuten na mijn geboorte werd vastgelegd dat ik het niet goed deed. Geen merkbare ademhaling, een pols van lang geen honderd slagen, een bleke kleur en nauwelijks spierspanning.

Mijn ouders lieten me een nooddooop ondergaan door de aalmoezenier van het ziekenhuis. Voor de zekerheid. Want al voor je geboorte ben je geen onbeschreven blad meer. Zondig reeds, door de indrukken van buiten die op het embryonale zieltje waren afgezet. Een pril leven dat in de baarmoeder al begon met sterven.

Ik hield mijn toekomst klein, in iedere nieuwe dag die ik kreeg toebedeeld. Het was immers een wonder dat ik nog leefde? Maar waarom de tijd me niet langer meenam dan eenentwintig jaar is me toch een raadsel, dokter! En ik liep niet eens onder een bus.

Eline R.

Vervolg gedachten en notities van de professor, maandag 31 juli

uit de patiëntenstatus van Eline R.:

Het elektrocardiogram liet een smalcomplextachycardie zien van 180/min. Dienstdoend cardioloog Nieuwenhuizen constateerde aanvankelijk een supraventriculaire tachycardie met frequentieafhankelijke ischemie. Op geleide van de wiggendruk in de A. pulmonalis kreeg patiënte intraveneus vloeistof toegediend. Dit bleek geen effect te hebben. Het laboratoriumonderzoek toonde een verhoogde waarde van de hartfractie van het creatinekinase.

Het werd duidelijk dat patiënte een myocardiinfarct had doorgemaakt. Ter nadere evaluatie van het hart werd een trans thoracaal echocardiogram gemaakt waarbij een bicuspidale aortaklep werd opgemerkt met een verdikking van één van de klepslippen met een echodense structuur. Er werd een kweek ingezet op meningokokken. De toestand verslechterde in 24 uur tot coma. Patiënte werd geïntubeerd en beademd.

Wegens verdenking op meningococcensepsis werd zij in isolatie geplaatst.

Niet alle uitslagen zijn op dit moment bekend maar er wordt uitgegaan van een meningokokkenendocarditis.

Hier stop ik, gealarmeerd! Een meningokokkenendocarditis? De symptomen van patiënte passen, met uitzondering van de koorts en de purpura, niet bij het ziektebeeld van een meningokokkensepsis. Neurologische uitvalsverschijnselen worden hierbij nooit gezien. Ik zou eerder denken aan een stafylokokkensepsis. Mogelijk zijn de gedachten hier een verkeerde kant uit gegaan.

Sofie vragen ook gegevens over patiënte op te vragen bij huisarts en tandarts.

Mijn agenda loopt weer aardig vol, meer dan 135 e-mailberichten staan gemarkeerd als ongelezen. Nog geen week geleden zat ik op de Mont Ventoux. Verontrustend eigenlijk hoe de tijd zich altijd spant rondom werk en plicht. Morgen college geven en daarna poli tot einde van de dag. Overmorgen om half 3 in het Academiegebouw voor de promotie van collega Van Spanjen, ik moet mijn oppositie nog voorbereiden. Ik sta als vierde op de lijst dus kom in ieder geval aan de beurt.

Trouwens interessant onderzoek over hartfalen op relatief jonge leeftijd. *Fetal growth related to insufficient nutrition and the risk of cardiovascular disease in adulthood.*

Beste dokter D,

Mijn geboorte betekende een ware verlossing voor mijn moeder. Ze was vanaf het begin tot het einde van haar zwangerschap misselijk en kon nauwelijks iets binnenhouden, ook mij niet. Vanaf het moment dat ze begon te bloeden, dat was al vanaf de tweede maand, heeft ze in bed gelegen. Ze was graatmager en uitgedroogd toen ik werd geboren en had geen melk om me te voeden. Na zeven hongermaanden begon mijn moeder nadat ze mij - het vreemde lichaam - had uitgestoten, weer te eten.

Tien dagen na mijn geboorte werd ik in haar armen gelegd om mee naar huis te gaan. Daar stonden de hulptroepen klaar om me elk uur druppeltje voor druppeltje bij te voeden en me warm te houden. Maar na twee maanden stopte mijn hart met kloppen. Een paniekrace door de stad bracht me naar het ziekenhuis waar ik nog net op tijd gereanimeerd kon worden.

En daarna?

Ik leerde hoe langer hoe meer te drinken, de hele fles leeg in snel tempo. Het gaatje in de speen was groter gemaakt zodat de melk moeiteloos mijn keel binnenvloede. Maar mijn lichaam leek niet te kunnen inspringen op die onverwachte overvloed. Ik werd een mollige bleke baby en mijn vetreserve nam ondanks de waarschuwingen van het consultatiebureau steeds meer toe.

Waarom ben ik toen blijven leven? Sterven is zoveel makkelijker. Al die jaren waarin ik niet gelukkig kon zijn, de depressies die me buiten spel hielden. Of zou ik het niet zo eenzijdig moeten zien? Maar dan kan ik me nu met evenveel redenen afvragen waar mijn dood toe dient.

Eline R.

Gedachten en notities van de professor maandag 31 juli

Vervolg uit patiëntenstatus Eline R.:

Het antibiotisch regime werd uitgebreid met gentamicine. Een CT-scan van de hersenen toonde multipole intracerebrale bloedingen met oedeem ....

Het ging absoluut de verkeerde kant op en ik besluit naar de verpleegafdeling te gaan om zelf poolshoogte te nemen. Op de gang tref ik de familie van patiënte aan, in gesprek met de behandelend arts, collega Hellebrekers. De prognose liet nauwelijks ruimte voor hoop op herstel en de familie maakt een ontdane indruk en wil graag een second opinion van mij. Ik zeg dat ik morgenochtend tijd vrij kan maken maar dat ze voor de laatste ontwikkelingen hier op de afdeling bij

de behandelend arts moeten zijn. Ik wend me tot Hellebrekers en vraag hem om een gesprek onder vier ogen.

Ik deel hem mee dat mijns inziens de uitslag van het Gram-preparaat voor veel verwarring zorgt en dat infectieuze endocarditis een ziektebeeld is waarbij de diagnose vaak niet of laat wordt gesteld vanwege de variabele en soms specifieke klinische presentatie. Maar Hellebrekers is niet bereid om de geschiedenis opnieuw te beoordelen. Ik stipuleer dat patiënte voldoet aan de criteria voor een 'bewezen' endocarditis, alleen al door de bewegende intracardiale structuur op de hartklep. Ook de koorts en de vasculaire fenomenen passen in het beeld. *Staphylococcus aureus* is de meest voorkomende verwekker en ligt veel meer voor de hand dan een meningokok.

Collega hield echter vol dat door de aanwezigheid van een septische shock en purpura het stellen van de diagnose 'meningokokkensepsis' voor de hand lag. Ik voer nog meer argumenten aan die bewijzen dat er een verkeerd spoor wordt gevolgd, maar het heeft geen enkele zin. Hellebrekers maakt zichtbaar geërgerd een einde aan het gesprek na mijn opmerking dat ik hem verdenk van gemakzuchtig handelen door *premature closure* van de differentiaaldiagnose.

Terug in mijn kamer, probeer ik kalm te worden en kijk nogmaals naar de uitslagen van het laboratorium. Ik raak steeds meer overtuigd van mijn gelijk en besluit dat ik het er niet bij laat zitten. We trainen onze studenten om bij het uitwerken van de differentiaaldiagnose het denkpatroon open te houden. Wanneer je hier te vroeg mogelijke oorzaken uitsluit, krijg je de beruchte tunnelvisie. De houding van Hellebrekers vind ik een blamage voor de geneeskunde op academisch niveau. 'Wie niet slaafs wil handelen, houdt de geest open voor nieuwe ontdekkingen. Dan is het leven de moeite waard', zeg ik altijd tegen mezelf.

Beste dokter

De weerspiegeling van het zieke lichaam van mij, zittend op het bed, kan ik met niemand delen. Waarom zou ik ook? Een ongrijpbaar beeld van lucht en licht, een speelse illusie van kleur en temperatuur, direct verdwenen in het moment van vallen. Is het dan niet beter om mijn ogen te sluiten?

Maar beste dokter, nu vraag ik u, hoe zou ik dit allemaal nog kunnen bedenken? Dan heeft mijn geest het toch nog niet opgegeven? Ik leef nog.

Maar de noodzaak om het echt te weten, ontbreekt vreemd genoeg. Wat is een gedachte eigenlijk waard wanneer hij zich niet meer kan bewegen? Ik merk tot mijn verrassing dat alles wat ik ooit beleefd heb niet langer van belang lijkt. Wat een adembenemende ruimte.

Eline R.

Gedachten en notities van de professor, dinsdag 1 augustus

Vandaag, vijf dagen na opname van Eline R., is haar Glasgow-comascore gedaald naar een minimale waarde. De aanwezigheid van wijde lichtstijve pupillen beiderzijds wijst op transtentoriële inklemming ten gevolge van hersenoedeem.

De familie heb ik zojuist uitgeleide gedaan na een lang gesprek waarin ik heb geprobeerd hun vragen zo goed en duidelijk mogelijk te beantwoorden. Ze waren voornamelijk erg bezorgd of Eline, hoewel in coma, zich bewust kon zijn van de mensen en gebeurtenissen om haar heen. Zou ze eventueel nog gesprekken kunnen volgen? Ook de vraag in hoeverre er kans is dat Eline ooit uit haar coma zou komen, kwam herhaaldelijk op. Op internet stond de geschiedenis van een man die al 23 jaar in coma lag. Door zijn hersenactiviteit te meten, werd communiceren met hem mogelijk. Hij had al die tijd bewust geleefd. Er werd een verklaring bij gegeven: het lichaam moet gezien worden als ontvanger

van de signalen van het bewustzijn, zoals een radio of televisie. Wanneer de ontvanger het niet meer doet, betekent het niet dat het bewustzijn het ook niet meer doet.

Maar de familie is het met me eens dat de dood dan toch te verkiezen is boven een leven als plant en stemt in met het onmiddellijk staken van de behandeling van patiënte.

Aan dokter D

Machteloos sta ik tegenover dat wat er nu, op dit moment, met mij gebeurt. Mijn leven stopt. Ik haal diep adem, mijn sterven duurt niet langer dan een tel; maar waar en wanneer ik precies eindig is niet te bepalen, het is nieuw voor mij. Niet langer speelt mijn wil mee. Ik probeer nog te rekken en de val tegen te houden terwijl mijn hart stilvalt. Dood, zomaar.

Mijn adem is verdwenen. Ik kan het tij niet keren, ook al zou ik het willen. Alsof er nog keuzes voorhanden zijn. Ik voel dat ik word meegevoerd door de kolk die me in zijn geheimzinnige oog trekt, dat niets anders blijkt dan een blind gat zonder begin en zonder einde.

Mijn stoffelijk overschot, verpakking zonder enige waarde nu het gescheiden wordt van het leven, krijgt een monumentje op het veld waar mijn ouders ook begraven liggen. Ter nagedachtenis aan mij, een bewijs dat ik bestond. Ik hoor mijn broers en zussen ruziën over wat het beste bij mij past; een zerk van steen of een van glas. Ik vind het maar onzinnig. Die materialen lijken de eeuwigheid te bezitten met hun conserverende eigenschappen, terwijl ik nog maar korte tijd als individu herinnerd zal worden.

Ik ben dood en zo is het.

Eline R.

Gedachten en notities van de professor, dinsdag 1 augustus

Eline R. is aan het einde van de dag gestorven. Ik raak het gevoel maar niet kwijt dat deze afloop voorkomen had kunnen worden. Het stoort me zodanig dat ik mezelf tot de orde moet roepen. Ik besluit vroeg in de avond een trainingsrondje te pakken. Driebergen, Amerongse berg en Grebbeberg. Dat moet voldoende zijn om het hoofd te klaren. Ik parkeer de auto net even buiten het dorp, til mijn fiets van de fietsendrager en maak mijn helm vast. Vol energie ga ik meteen op de pedalen gaat staan, waarbij ik tot mijn voldoening merk dat mijn training voor de Mont Ventoux, en natuurlijk de puist zelf, me geen windeieren hebben gelegd. Alsof de Amerongse berg tijdens mijn verblijf in Frankrijk is gekrompen. Met gemak scheer ik over de Utrechtse Heuvelrug. Een weldaad na twee hectische dagen. Cadans en concentratie, dat doet het altijd wel voor mij. Driehonderd meter lang een helling van acht procent is een comfortabele inspanning. Bergaf is het vrij lawaaiig, de wind suist in mijn oren. Al snel fiets ik tussen de boerderijen over het verharde bospad. Er is nauwelijks verkeer. Wat een weldadige rust. Gedachten komen en gaan. Door naar de Grebbeberg nu.

Wie associeert, mijmer ik, die hele berg eigenlijk niet met de Nationale Dodenherdenking? Het Militair Ereveld Grebbeberg verdient wat mij betreft niet de schoonheidsprijs. Honderden uniforme lelijke witte grafstenen strak in het gelid. Het lijkt me zo'n tegenstelling van hoe het er destijds aan toeging; bloederig en chaotisch. Nu is er de kam doorheen getrokken, onberispelijk met strakke scheidingen, nogal Duits als je het mij vraagt.

Niet dat ik me er erg aan stoort, eigenlijk is historisch gezien heel Nederland een slagveld, of beter gezegd heel Europa. Of nog beter: mijn ziekenhuis!, denk ik er wat cynisch achteraan.

Ik ben al op de terugweg.

Gedachten en notities van de professor, woensdag 2 augustus

E-mailbericht van tandartsenpraktijk Hoograven:

(...) Mevrouw R werd behandeld voor een progressieve parodontitis, welke in het gehele gebit voorkwam. De laatste behandeling vond plaats op 1 juni jl. waarbij het gehele gebit diep werd gereinigd van plak en tandsteen onder het tandvlees. Er werd een actieve infectie gezien. Geadviseerd werd te spoelen met kamillethee en indien nodig een pijnstillertje te nemen.

Ik ben geschokt, dit zou wel eens de bron van alle ellende geweest kunnen zijn. *Staphylococcus aureus* komt ook in de mond voor.

Inmiddels bevestigen de laatste uitslagen dat het inderdaad een *staphylococcus aureus*-endocarditis betreft. Enkele uren na het overlijden van Eline R. kwam een groot aantal kweekuitslagen ter beschikking: alle bloedkweken en de huidstans toonden groei van *Staphylococcus aureus*, ongevoelig voor penicilline.

Had patiënte een betere kans gehad wanneer er was gekozen voor een antibiotisch beleid toegespitst op de Stafylokok?

Het blijkt onmogelijk te traceren wie de verkeerde uitslag betreffende de Gramnegatieve diplokokken in de huidstans heeft afgegeven.

Ik bel collega Hellebrekers om hem mee te delen dat ik deze casus als college wil opnemen, om de studenten te laten zien waar het toe kan leiden wanneer door starheid wordt vastgehouden aan een diagnose terwijl patiënte achteruit ging.

Want was het niet beter geweest om terug te keren naar de differentiële diagnose en andere mogelijkheden diepgaand te onderzoeken? Wellicht had het overlijden van patiënte dan voorkomen kunnen worden.

Hellebrekers antwoordde dat ik natuurlijk vrij was om te doen wat ik niet kon laten. Zijns inziens was het toch te laat geweest om de behandeling aan te passen. Bovendien is de sterfte aan een stafylokokkensepsis met de huidige antibiotica toch nog altijd rond de 30 à 40 procent, meldde hij, dus waar had ik het over?

Vanavond werk ik deze casus uit tot een opdracht voor een werkcollege. E.R. in mijn gedachten.

Dit verhaal verscheen in 2013 in het Vlaams literair tijdschrift GIERIK & NVT jaargang 31, nr 120 en in de verhalenbundel DE ZUILEN dankzij de filosofie isbn 978-90-811354-4-3 (tekening door Hessel Miedema)